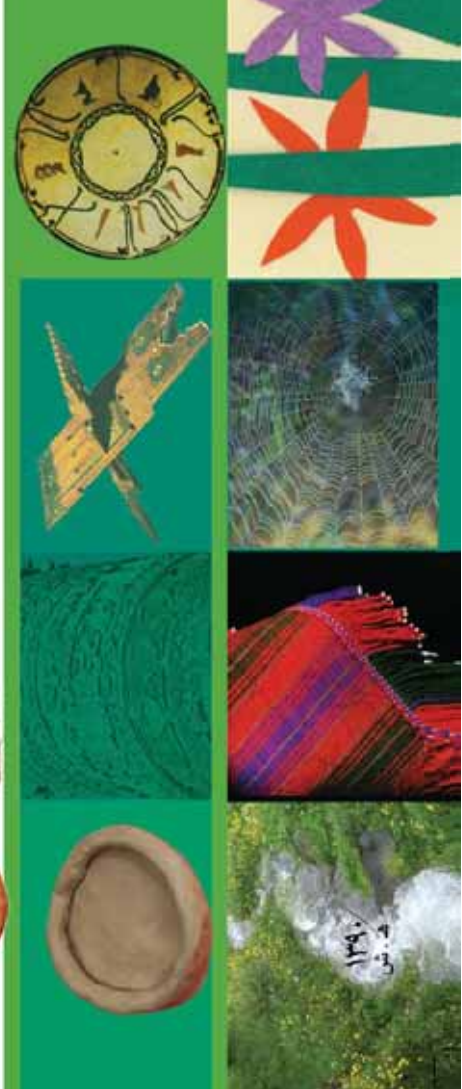

د پوهنې وزارت
 د تعلیمي نصاب، د صنوبرکو روزنې او د مجلس مرکز معیبت
 د تعلیمي نصاب د پراختیا او لاسي کتنو د تالیف عمومي ریاست

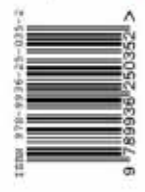
د پوهنې وزارت

A R T

ټولګ اتم ۱

د درسي کتابونه د پوهنې په وزارت د پوهنې لاسه لري
 په بازار کې پرې اخیستنه او خرڅونه په کالکې منع ده.
 له سره خرڅولو ته کو سره قانوني چلند کېږي.

د پوهني وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا د بشپړونکو د
روزني او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هز

A R T

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

مؤلفان:

سيڊانور ميجنخيل دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
محمد غالب الله يار د هنرونو د ديپارټمنټ آمر

علمي او مسلکي اديت:

سيډانو ميجنخيل، دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
پوهنمل عبدالحي فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبياتو اديتوران

عبدالحي (هاشمي) د علومو اکاډمۍ علمي غړی
مورف محمد سهراب ديډار

د پوهني وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون بنوونکی
عاطفه شبنم عارفې د هنر بنوونکې

دیني ، سياسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نیازی
- حبيب الله راحل د پوهني وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې

د څارني کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د بنوونکو د روزني او د ساينس مرکز معين
- دکتور شيرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

ديزاین

رحمت الله غفاري

ب

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري   هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پاميران، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ايماق، هم پشه بان
دا هيواد به تل ځليري   لکه لمر پر شنه اسمان
په سينه کې د اسيا به   لکه زړه وي جاويدان
نوم د حق مو دی رهبر   وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پوهني د وزير پيغام گړانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرنگه ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رښانه انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدرسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوبو او زامنو په پاکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برېاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رښانه پلي کولو کې خپل مسؤوليت په رښتيني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرنگو اړتياو له مخې پراختيا ومومي. په دې توگه کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رښانه وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لايينه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړېوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو، تلويزن او د درسي کتابونو په چاپ او وپس کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق
فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

لړلیک

مخ

سرلیک

- ۱ په سپایي ټکو انځورگرې
- ۲ د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)
- ۳ په طبیعي موادو ټاټه کاري
- ۴ د مبارکي کارت او د پاکت جوړول
- ۵ د ليري، نردي اوربتم سره اشنا کيدل
- ۶ د طبیعي منظرې انځورگرې
- ۷ د جشنونو او ملي لوبو انځورگرې
- ۸ له غونځ شورو کاغذو څخه د حجمونو جوړول
- ۹ له اسلامي هنرونو سره آشنایي
- ۱۰ له اسلامي ټبراینونو څخه کاپي کول
- ۱۱ دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي
- ۱۲ د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي

۹

۴

۱۱

۵

۱۵

۶

۱۷

۷

۱۹

۸

۲۱

۹

۲۵

۱۰

۲۷

۱۱

۳۱

۱۲

۳۳

له اسلامي معمارۍ سره اشنایي

۱۳

۳۷

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول

۱۴

۳۹

له اسلامي هنرونو سره اشنایي

۱۵

۴۳

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

۱۶

۴۵

له میناتورۍ سره اشنایي

۱۷

۴۷

د قرآن کریم د رحل جوړول

۱۸

۴۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنایي

۱۹

۵۱

له افغاني هنرونو سره اشنایي

۲۰

۵۵

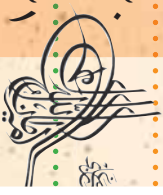
د افغانستان له ملي موزیمونو سره اشنایي

۲۱

۵۶

د منابعو فهرست

۲۲

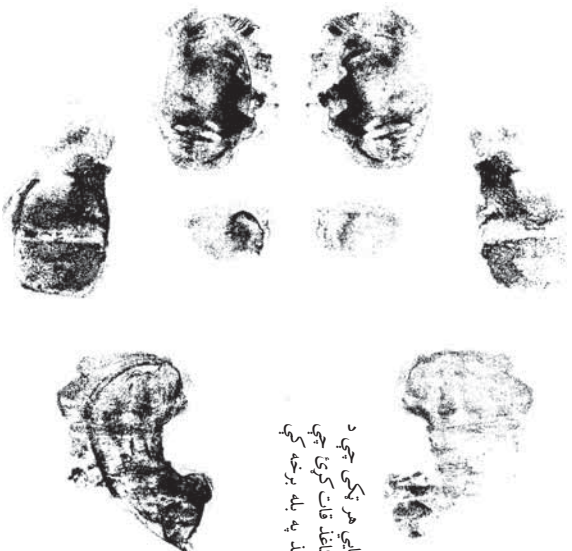

1

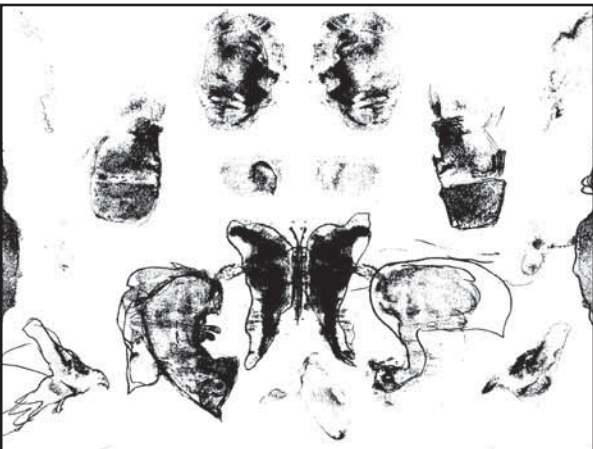

د سڀايي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې ، اشنا شکل ليدلای
دی؟

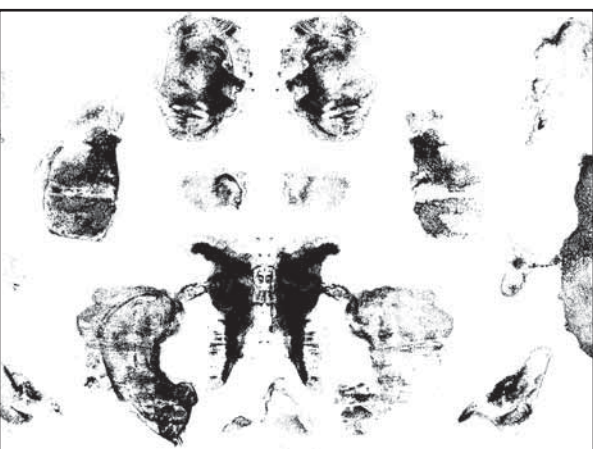
څو څاخځکي جوهرې رنگ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات
کړئ او په لاس لږ څخه زور پري وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو
نقشونه به څير سره وگورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وگورئ، ترڅو په
هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنگونه وچ شول د مناسبو
خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او
هغه نورو ته وروښيي.

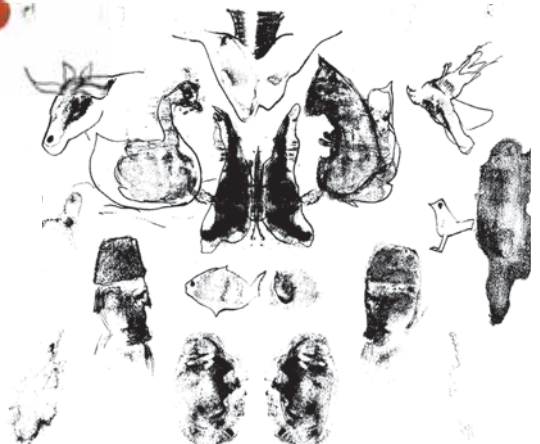
(۱- انځور) د سڀايي هر ټکی چې د
کاغذ پر مخ وږئ کاغذ قات کوئ چې
ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې
رامنځته شي.

۳) انځور) کاغذ مری خولنه و شخړی او وگوری چې د خپلي خوښي شکونه جوړ کړی.

۲) انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړی چې وچ شي او پر هغه باندي

بیا هم انځورنو ته په څیر وگورئ او نوري نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کار ته ادامه ورکړئ ترڅو د پولو ټکو یا خاپوونو څخه انځورونه جوړ شي:

نمونه:

- ۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وڅېړئ.
- ۲- په خپل کور کې د اوبه د بونه کولو (آب پاشي) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وښئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وگورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کېږي.

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاريخ سره اشنايي.

آيا پوهيرئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکي او وروسته هنرونه څه توپير لري ؟

په افغانستان کې اسلامي ودانيو د غزنويانو په دوره کې ډېره وده او پراختيا وموندله. د تاريخي منابعو په قول، چې د غزنويانو دوره د ودانيو، شکلو، ماڼيو او لوږو جوړولو د جوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنيو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانيو يوازې يوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابدانو په کنار کې په غزني کې د (ايني) منځي قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکرۍ بازار د يادولو وړ دي د سلحوقيانو په دوره کې د اميرانو واکمنانو په هڅونه او د ځينو وزيرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لوږې ودانۍ جوړې شوې دي. غوريانو هم ډېرې لوږې ودانۍ جوړې کړې وې چې يوه بېلگه يې د (جام منار) دی چې ۶۴ متره لوړوالی لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د بڼکلا لپاره يې خښتۍ او کوفي خط باندې پر هغې ځينې ليکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنگي ميراثونو په ليست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (صياث الدين غوري له خوا يې په هرات کې د بنسټ ډبره کېښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاري د هرات د تيموريانو تر دورې پورې ورسيله.

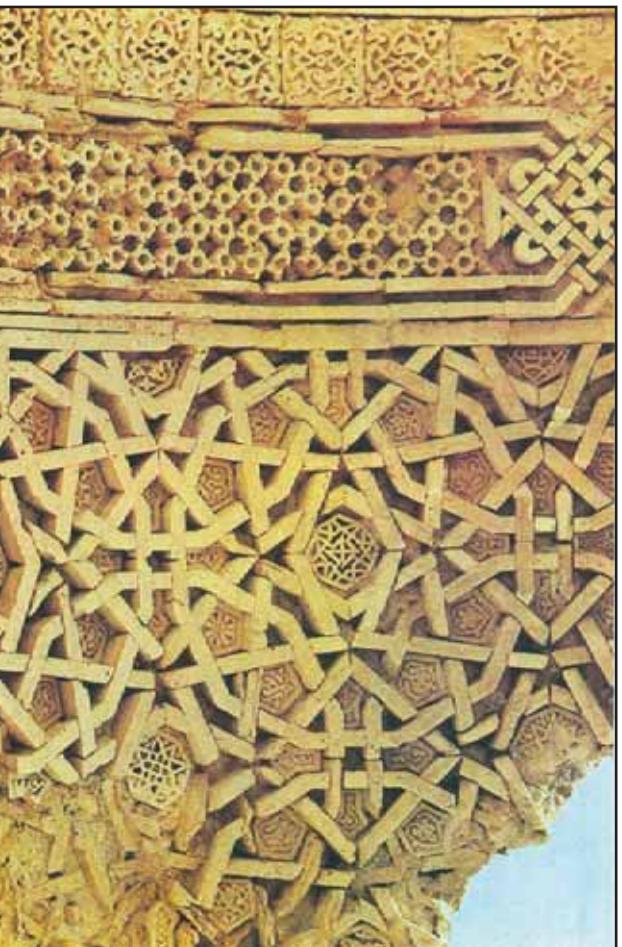

(۳) انځور په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبي چټي په مسره مرسوم پورې اړه لري.

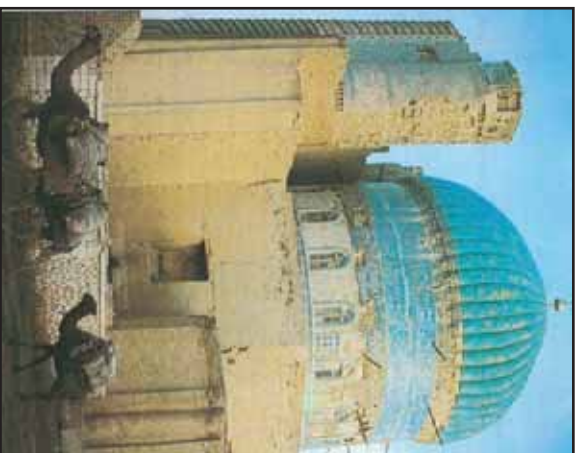
(۲) انځور د جام په منار لیکل شوی کتیبي.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چټي په هندسي انځورونو، گلابو، بوتو، د کچ کاربو د فیزانو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلې شوي لرغونتیاې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده. په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

(۴) انځور د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کډوالو کې خټي کاشي کاری په شپږمه او اوومه هجري پيړۍ پورې اړه لري.

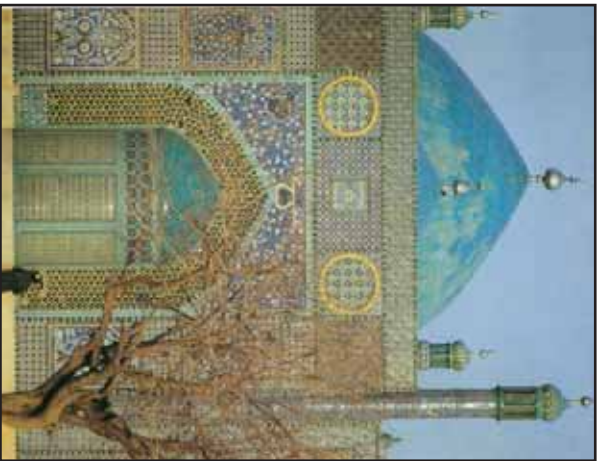
د ودانيو جوړولو بهير د چنگيزيانو د يرغل په دوره کې په تپه ودرېده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئيني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تيموريانو دوره د لمبوودانيو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه يوه څېره ځلانده، بډايه او غني دوره وه. په ځانگړي توگه په هرات کې د (شاه رخ)ميزرا او (سلطان حسين بايقرا دوري او په افغانستان او هند کې د (بابر) دوري د يادولو وړ دي. د دې دورو آثار په نهمه هجري پيړۍ کې د (گورشاد بيگم) زيارت، د سلطان حسين بايقرا زيارت په لسمه هجري پيړۍ کې د شپږوټنگلي شوو منارو ((خلو)) سره د (خواجه عبدالله انصاري زيارت، د هرات گذرگاه او نور زيارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زيارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانگړتياوې د تيموريانو د معمارۍ-د هنر ټنگراندوی دي. د دې دوري نور اثار، لکه: د کندهار د سر بوزي په غره کې (چهل زينه) چې د تاريخ د ليکنې په اساس د .

(١) انځور په پنځمه او شپږمه هجري پيړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(٥) انځور په نهمه هجري پيړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

بلبر پاچا، په امر له تر اشل شورو تپيرو څخه جوړه شوې ده چې اټياو کسانو تپيرو تو برونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدا رنگه د بلبر په وخت کې په کندهار، کابل، استلف او په شمالي او ختيځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې يې دادي: (علم گنج)، شهره را، دلکش، چار باغ، د بلبر باغ، د بگراميو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

(۸ انځور) د حضرت علي اکرم الله وجهه، روضه

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منظر

تمرین:

- ۱- ستاسې په چاپېريال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تر اوسه پاتې دي؟
- ۲- په اسلامي ودانيو کې له کومو موادو څخه کار اخيستل کېده؟
- ۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانيو ډېرې مهمې ځانگړنې کومې دي؟

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلي؟

له رنگینو مهر وڼو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سترته رسپيري، مهر وڼه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیار مهر وڼه او جوړ شوي مهر وڼه. طبيعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري، کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبيعي مهر وڼو څخه کار واخلو. د الوتونکو ښکې، ډبرې، صدفونه، د ونو لښتې او پاڼې او ..... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو: بیل بیل رنگه نقشونه لاس ته راوړو، همدا رنگه کولی شو چې د میوو او سبزو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه گټه واخلو او له نیمې شوي برخې څخه چې په رنگ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پلیدي بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لوري څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بیلابیلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوی.

په طبيعي موادو د ټاټبي تر سسرته وروسته کله چې رنگونه وچ شول،
په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسمونه وکارئ. بيا انځورونو ته په څير
وگورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

۲ انځور په طبيعي موادو ټاټه کاري.

۲ انځور په طبيعي موادو ټاټه پيژول.

۳ انځور، په طبيعي موادو د ټاټبي پيژول او په هغې د نورو شکلونو جوړول.

تعمير:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په څير سره وگورئ، څه ډول
يوه بسکلي ټاټه جوړولی شئ.

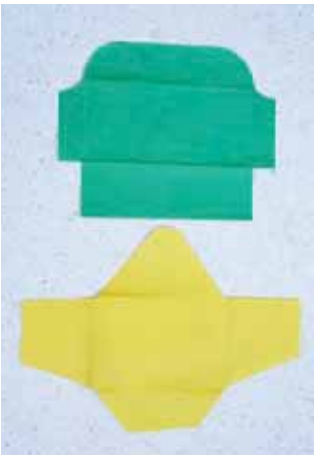

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول تراوسه مو خو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلاق په بیلو، بیلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت، د قرآن کریم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زیربڼې د ورځې کارت د ښوونکي د ورځې کارت ... او نور د مبارکۍ کارتونه په بیلا بیلو کچو او اندازه او بیلا بیلو طرحو جوړیږي. سر بیره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنگه مقو کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی سئ د هغه په شکل او اندازه پری کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیره څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایي څخه قات شي. لومړی د کارت په منځ خپله طرحه انځور کړئ.

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځور گري ، ټپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول يا رنگه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او يا په هغې باندې د نورو موادو نښلول او يا له څنگ په څنگ ايښودلو څخه کار واخلي.

ځينې کولاژونه پنډه وي پام کوئ چې ستاسې کارت زيات پنډه نه شي او په پاکت کې په ښه شان ځلی شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او يا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښونو او لارو چارو څخه يوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ښه برخه په ښکليو انځورونو ښکلي کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د ليکلو برخه وليکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته يو ښکلی پاکت جوړ کړئ. د پاکت اندازه دکارت له اندازې سره په پام کې ونيسئ. ديوه پاکت د جوړولو لپاره بېلا بېلې لارې شته. تاسې کولی شئ يو جوړ پاکت خلاص کړئ او د پاکت د جوړېدو طريقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکت د جوړولو لپاره يوه نورې طرحه جوړه کړئ. د پاکت د جوړولو ډبره اسانه لاره داده چې خپل کارت د يوه سپين کاغذ په منځ کې کيرئ او بيا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه ت او کمزوري خطونه وياسئ او په څلورو خواوو يې مثلثونه رسم کړئ او بيا اضافي ځايونه بيانې کړئ او د تلو خطونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلئ، نو ستاسې پاکت به تيار شي. پام مو وي چې د پاکت د ښه برخه په ځنلېدو يوه ونه نښلې وروسته بيا خپل کارت د پاکت په دننه کې کيرئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلو لټو ته يې ورکړئ.

تمرین:

- 1- ديوې ځانگړې ورځې په مناسبت يو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طريقه يې په خپله خوښه وټاکئ.
- 2- د کارت په اندازه يو ښکلی پاکت جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

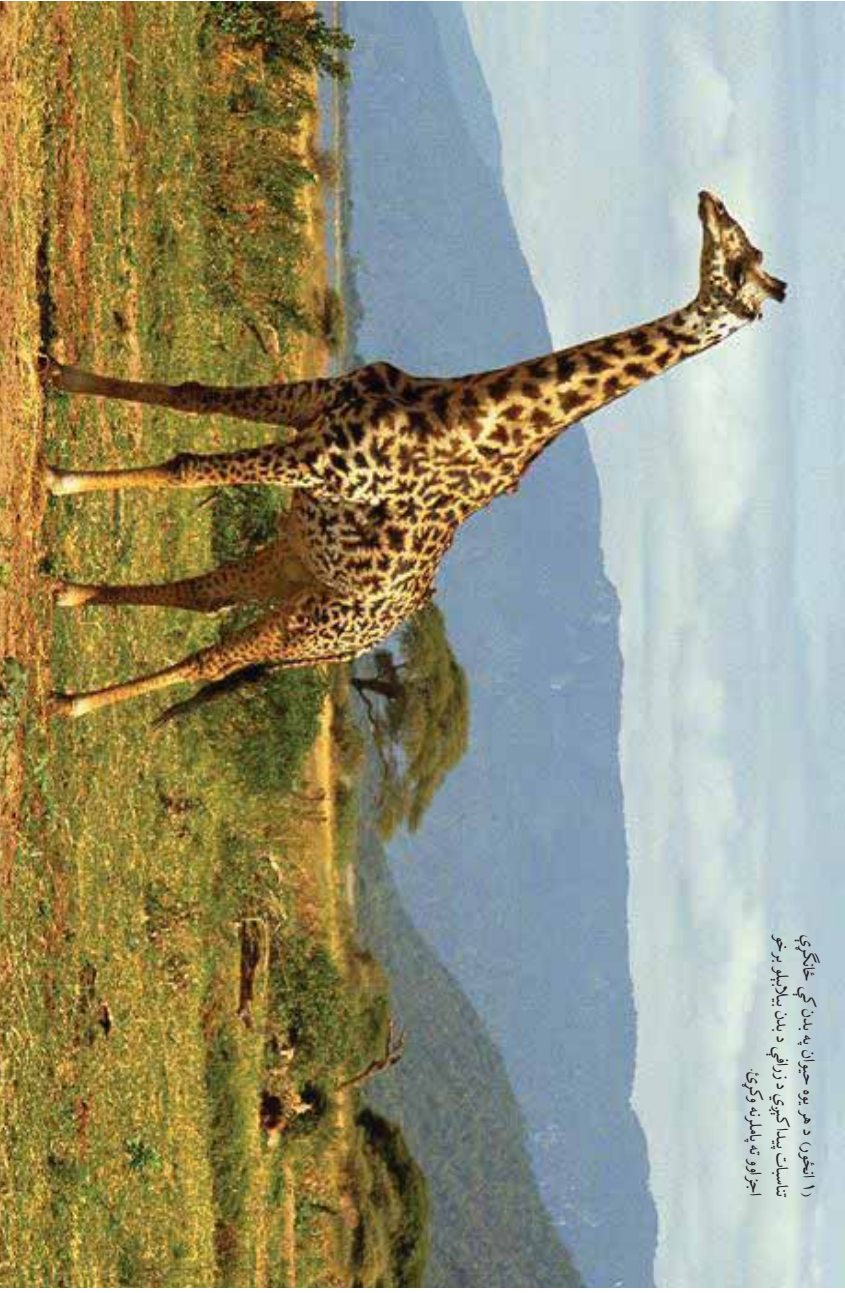

د تناسباتو، ليري، نردي او رېتم سره اشنايي
په طبيعت كې د پديدو ترمخ كوهي اړيكي
ويني؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سپرو د سترگو او د پوستکي
رنگ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سپري د لاس پوستکي
ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

۱) انځور د هر يوه حيوان په بدن کې ځانگړي
تناسبات پيدا کوي د زرافې د بدن پيلوهر برخو
اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

پدیده‌کی د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي. په طبیعت کې زیات شمیر تناسونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانگړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالیٰ (ع) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځیدلی دی.

انسان د غرونو، تیرو، ونو، گلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ..... په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د ښکود رنگونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو تر منځ تناسب (د فیل خرطوم (هاتې) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوی پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورگرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

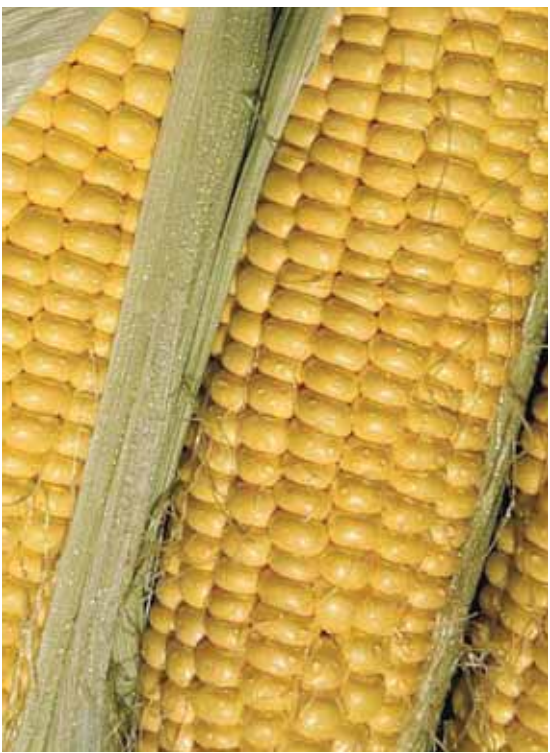
پر سپکیتو: (لږوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لږې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لږېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو ښوونځیو کې د مثال په توګه که یو څنګله ته له لږې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنگه ډکې د ډیرو جزیاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لږې وي کم رنگه، لندې او جزیات یې نه تر سترگو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاءو لیدنه له نږدې او لږې څخه توپیر کوي.

۲۶) انځور د حیاتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د وټو شکل، وریځ او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

۲۷) انځور د بېلو بېلو ګاهو په رنگونو کې تناسب، د بتلانو حیواناتو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۴ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(۵ انځور) د غځي په تاوونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاءو او طبعي پدیدو په کچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیري او نږدي وښیو. همدا رنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیري او نږدي وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بیلا بیلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وگورئ او د لیر یوالي او

نږدیوالي د بیلا بیلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ. ریتم: ایتر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرار ته پاملرنه کړي ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري. هنرمندان د هنر په بیلابیلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نامنظم

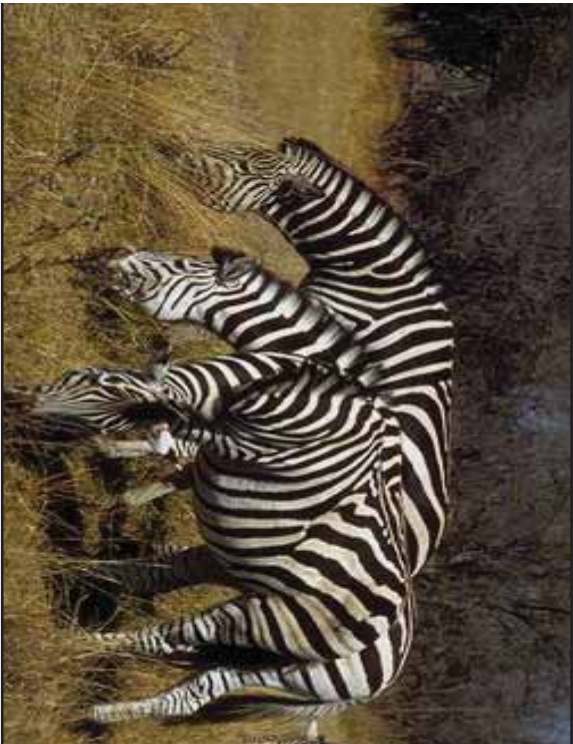
٦ انځور) ۽ ودرنځو تڪرار په اسماڼ کي يو ځانگړي رنځم رامنځ ته کوي.

وی. منظم رنځم په طبیعت کي، لکه:

د زړه د حرکتونو او په هنر آثارو کي،
لکه: دکاشي کاری په انځور کي یا د
قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر
منظم رنځم نموني په طبیعت کي،
لکه: د بحر د اویو څڼي، چي په بیلا
بیلا فصلونو کي ډول ډول بدلونونه په
کي رامنځته کېږي. نا منظم رنځم په

هنري آثارو کي د خطاطي د الفبا په
تورو کي لیدل کېږي چي د عمودي
او افقي خطونو په یو ځای کېدو یي
څڼي برخي زیاتي او څڼي نوري یي
کمي وي او بیل بیل بدلونونه لري.
نا منظم رنځم د ستري کوزني
تکرار مخنیوی کوي.

د بیلو بیلو رنگونو، جوړښتونو،
خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه
کولی شو چي په هنري تجسمي آثارو
کي تناسب، رنځم او ښکلا منځ ته
راوړو، هنر مندان د بیلا بیلو رنځمونو
الهام له طبیعت څخه اخلي.

٧ انځور) د گوره سر د خطونو رنځم ته وګوري.

١- د تناسب نموني په شکلونو، رنگونو او اندازو په طبیعت کي پیدا کړي او د هغو په هکله سره وپېژنئ.
٢- د ځپلي، خوښي له رنگونو څخه په یوه پاڼه کي یو ښکلی رنځم جوړ کړئ.

تمرین:

د منظرې انځور گري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کي د ليدني ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور گري لپاره ټاکي؟

د گالتو د بڼې، باغونه، ځنگل، د گودر عاړه، د طبيعت ډبرې ښکلي منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعگانې دي. د طبيعت فضا د انځور گري له صفحي څخه ډبره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وروکي کړو او د انځور گري په پاڼه کي يې ځای کړو. لومړی په خپل شاوخوا کي يوه ښکلي منظره انتخاب کړي. وروسته تصمیم ونيسي چې کومه برخه انځور کړي.

(۱) انځور د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا اتق او بيا عروزه انځور کړي.

(۱) تصوير د دې منظرې په انځور ولوکي لومړی د لاري خطونه او ډبري انځور کړي.

په غور او دقت هغې ته وگورئ او بيا هر هغه شې چې ډېر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. بڼه داده چې لومړی منظره په رنگه پنسل چې کم رنگه وي وياسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بلرون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېروالي، نږدېوالي او رېتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور کړئ چې ونښاست.

کله مو چې طرحه بشپړ شوه، نو بيا د طبيعت رنگونه په ډېر دقت وگورئ، تاسې

کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنگونو څخه کارواخلي، او يا د خپل احساس د بيانولو لپاره ذهني رنگونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ، او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنگونو ورته والی او هم غږې ونښئ.

(ه انځور لومړی غږونه او بيا ونې انځور کړئ.

(ه انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

تمرین:

له توپراکي څخه د باندي د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي د ريښتيني ژوندانه کوهي موضوعگانې د انځور گري لياره ټاکي؟ جشنونه او لوبې د انځور گري لپاره کوهي په زړه پوري صحنې لري؟

هر هېواد ځانگړي دودونه او روايزونه لري چې خلک يې په بيلا بيلو وختونکي لمانځي. دالمانځني د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او روايزونه خصوصي وي چې په يورې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروگړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوندي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمري په ۲۸ نيټه لمانځل کېږي.

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیٰحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میرني ولس په سرښندنو افغانستان دهغه وخت له انگلیسي پرغلاګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لور پورې چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لورې سرته رسېږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کېږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړي سندري وايي.

د خپلواکۍ په جشن کې بیلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کېږي چې یوه یې هم نيزه باري ده. نيزه بازي په اس، نيزه او د لرګي په موګي باندي چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکي ورته ډول وهي او نيزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په هماغه اندازه ډول وهونکي، هم تيز ډول وهي ترڅو نيزه باز موګي ته ورسېږي او د نيزې په سر د لرګي موګي پورته کړي، هغه نيزه باز چې په دوو وارو کې موګي پورته نه کړي، د لوبې بايلونکي شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

نمونه:

- ۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کم دي؟
- ۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښېږي په هکله یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور کړئ او نندارې ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږېږئ.
- ۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود ترسره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږېږئ.
- ۴- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

له غونج شوو کاغذو خخه د حجمونو
جوړول.
کوم باطله مواد د حجمونو د جوړولو لپاره
مناسب دي؟

ډیر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې خخه یو هم باطله کاغذی. له باطله کاغذ خخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ خخه گټه

اخيسته ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصميم ونيسئ. په بېلا بېلو رنگو د باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لاندې کړئ او باطله کاغذونه په دواړو لاسونو په کلک کړئ ترڅو بڼه غونځ شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په هغه ډول خپل غونځ شوي کاغذونه تنظيم او د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ. کولی شئ حجم يو او يا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاښت په وسيله يې سره ونښلوئ.

۲) تصوير) دغونځ شويو کاغذو څخه يوه جوړه شوي مڼه

۳) انځور) دغونځ شويو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرگو پورې چې د الوتکې بڼې دي، وصل کړئ.

۴) انځور) زوزونه، لکي، سټوکه او سترگې يې په حجم پورې ونښلوئ.

ننګون:

يو مقوا ډول کاغذ د دايرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مړغی) له غونځ شويو کاغذو څخه جوړه او رنگه کړئ. د نار په واسطه هغه د دايرې په مرکز پورې خوړند کړئ بيا يې د کونډ له چټ را وڅوړئ او که دا شکلونه کړئ، ته نږدې وو، نو باد هغه بڼوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا يې زياتېږي.

له اسلامي هنرونو سره آشنایي

آيا پوهېړئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان كې چې د وحې د نازېلېدو ځای دی، را څرگند شو. وروسته په ډېره بېړه د ختيځ له خواته تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لوېديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو كې بې د ډېرو ژمنو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره يو شريك دين، تمدن او فرهنگ منځ ته راوړ چې اسلامي هنري له پايو څخه دی.

مسلمانانو لومړی، د دوو معاصرو او لويو تمدونو د هنر مندانو در بيزانس او اسلامي نړی، له هنرونو څخه د اسلام د سپېڅلي دين د راڅرگندېدو په وخت كې د جوړولو لپاره گټه او چټه كړه. په نوو مسلمان شوو هېوادو كې د وخت په تېرېدو هنر مندانو هلي ځلي وكړې چې د اسلامي عقيدو دينولولو مناسب كاليزه، په خپلو هنري آثارو كې پيدا كړي. اسلامي اعتقادات، لكه:

د لوی خدای (ﷻ) یووالی، د مخلوق پيدا كړي. اسلامي اعتقادات، لكه:

يووالی (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان كې يې بيان راغلی

(۱) تصویر د مرآت په راگرگه، كې د (خواججه عبدالله انصاري) په قبر د بسم الله الرحمن الرحيم ليكنه، چې كاشي شوي ده.

دی، په اسټانیا سره نه شمورکولی چې په هنري آثارو کې یې ونښتي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرگندوی) دی په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډیر لوړ دی، څرګند کړي. د

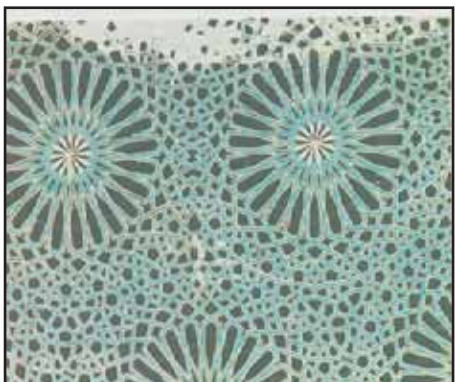
دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح^(ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د بېلا بېلو صححنو څرګندونه کوي، ډیر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلې خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعي او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثارو کې نظم، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښو جوړول، فنکارې د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې، قالینې او کتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲) تصویر) د مصر د قاهري په شمالي هلبه کې د واقیت بیتک (د قر د گنبدې ښکلاوي چې مسلوکونو په کالو په دوره پورې اړه لري.

(۵) انځور) په اومه هجري پيړۍ کې د هملې ته تړلې د
قطب جومات (حجازي.

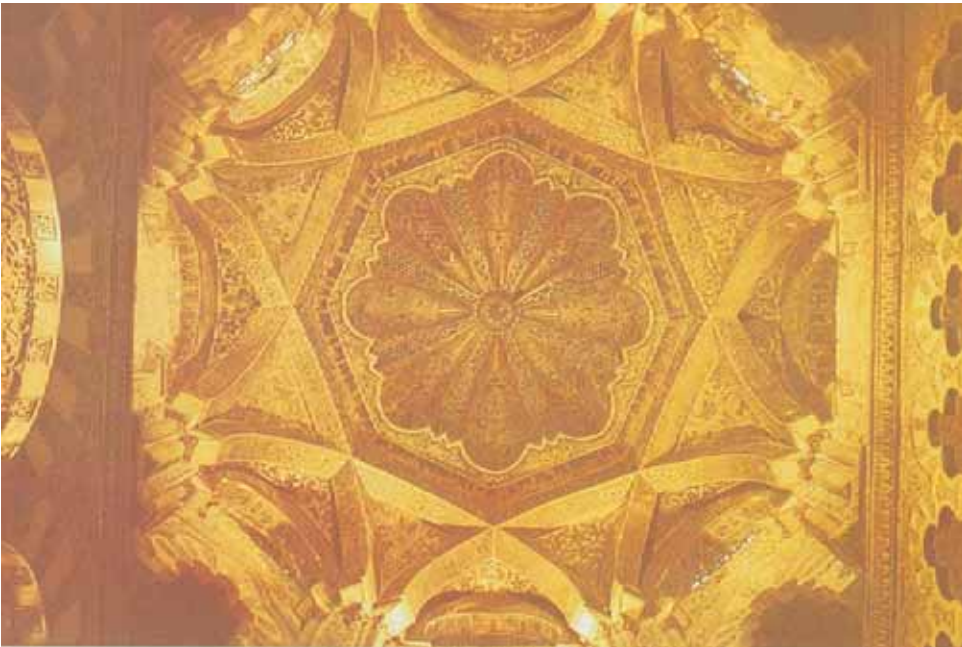

(۴) انځور) په اومه پيړۍ کې د (اکارتای) د مدرسې د چت
کاشي کارۍ.

(۱) انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په
ایران کې (سجاده لبي) قالینچه

د لرگيو لورنښي، درخت پوټي ، قالیني او د کتابونو جوړول يې نورې لاس ته راوړنې دي. که څه هم په نني نړۍ کې دانموني د اسلامي هنر په طراحيو کې غوره دقت او ظرافت گول کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلابېلو وگړو د استفادې لپاره جوړې شوي وي چې ځانگړي ډيزاينونه يې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سره يو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شېبه په نظم، بېنکالا، بېر ابرۍ او هم غبرۍ کې ژوندوگړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظریفې او دقیقې په بېنکالا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري بېنکالا وي په هندسسي طرحو او نقشونو کې، لکه: د وېنسو او بوټو شکلونه (اشکال گياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارنېچي) شامل وو. وروسته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لورنښو، د ټوکر په ټوټو، قالینو، ميناتورې د الوتونکو، حيواناتو او انسانانو په انځورونو کې رواج وموند.

(۷ انځور) يه څلورمه هجري پيړۍ کې په هسپانيا کې د (قرطبه) جامع جوړات.

د هنرمندانو له نظره دا هم غبرګي، د نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غبرګي، د نړۍ د يووالي څرگندونه کوي.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه

په تقليد پيل وکړ او د شکلونو په ساده کولو کې يې

له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د ليدونکي

ذهن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې

را ووبولي، نو ځکه په قرآنکريم او جاسی نمازونو

باندې د انسان او حيوان تصويرونه نه انځوروي،

په دې نمونو کې هندسي پيچلي خطونه او رنگونه

په اسلامي ټولنيزونو کې د سترگو د حرکت سبب

گرځي چې د ليدونکي ذهن په يوه نقطه کې نه

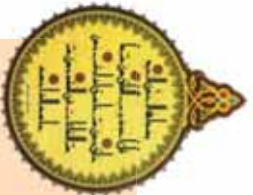
درېزي دا ريتميک حرکت د نقشونو په طراحي کې

د رياضي په شان نظم ليدل کېږي، تعادل او هم غبرګي

چې په نيول شوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي

دي په اثارو کې سربيره په ځانگړي شکل، حرکت،

نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غبرګي، د نړۍ د يووالي څرگندونه کوي.

نمونه ۱:

۱- د روښاني فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږېږي.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موبلي دي؟ د ډېرو ښکونو نمونو په هلاک کې خولکي وليکي.

۳- کومې هنري څانگې پيژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د بيزه بڼه لري؟

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهېږئ؟

د قاليني او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلي ترڅو وکولى شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنگه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا د ترس کاغذ ورباندې سر بيره داسې ټينگ کړئ چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډبر غوړ سره وپاسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکارئ او وروسته يې جزيات رسامي کړئ. کله موچي ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلا کړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذ په بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنله کاغذ يا مقوا چې د رنگه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د ميز په تخته د سکا شټيب په وسيله يې څلور واړه څنډې وښلوي.

۱) تصویر په روپښی کې د رمعي الین..... د مقبرې کاشي کارې.

۲) تصویر، طرحه د کاغذ په مخ بې شري ده

(هالنخون بونله سرطه)

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ رااوړئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ
بي داسې ونښلوئ چې کونجونه يې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(هالنخون انځري سرطه)

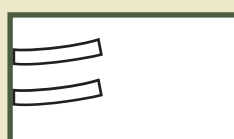
يو وار بيا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي
انځور کړئ، ترڅو ډيزاين له ترس کاغذ څخه ډبل
کاغذ ته ور وليږدوي. ورو ورو د ترس کاغذ له ډبل
کاغذ څخه جلا کړئ او وگورئ چې ډيزاين په بشپړه
توگه ډبل کاغذ ته انتقال شوی دی او کنه؟
که ستاسې ډيزاين بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنگه
کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنگونو څخه يو ډير تياره رنگ جوړ کړئ
او هغه ځايونه چې تياره معلومېږي، رنگه کړئ او بيا
له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو
ځايونو کې يې وکاروئ، ترڅو رنگول بشپړ شي.
وروسته کاغذ له ميز او يا د نقاشي له تختې څخه جلا
کړئ او هغه په شيشه يي قاب کې کېږدئ.

تصویرين

له يوه اسلامي ډيزاين څخه يوه ښکلې کاپي جوړه کړئ.

د ليک د بنکلا له هنر سره اشنایي .

«من کتب بسم الله الرحمن الرحيم موجودة تعظيماً الله
غفر الله له .

څوک چي د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن
الرحيم په بنکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي .

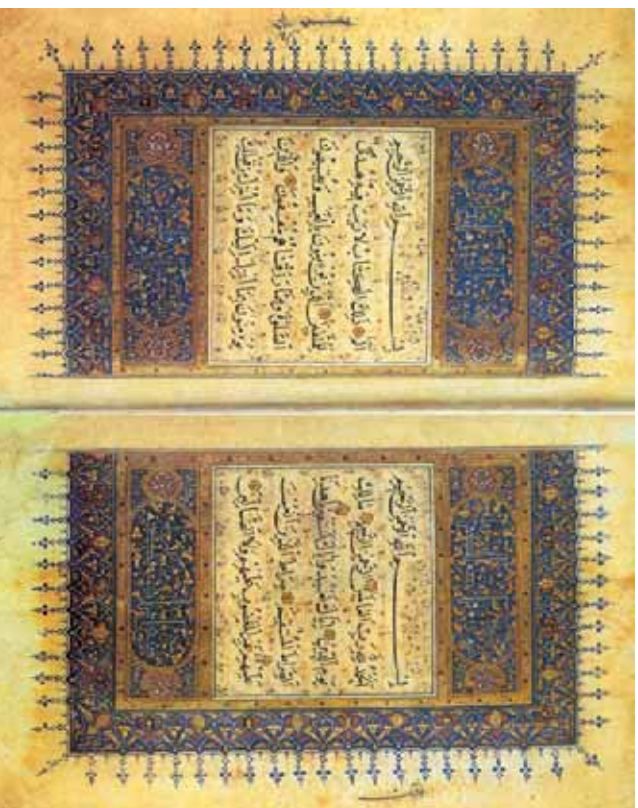
د بنکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړني پلیده ده چي د اسلام د
سپيڅلي دين له خپریدو نه وروسته يي په مکه معظمه کي پراختيا او پر مختيا
ووموند له . د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په (کوفي خط)

(۱) انځور، د يا قوت المستصمسي
امضاء)

ولیکل شمول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې څېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅو په نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پوري هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکریم نسخې راټولې کړي او د حافظانو په مرسته یې مقابله کړي او په واحد شکل یې ولیکي. د قرآنکریم په لیکلو سرسریزه د قرآني آیاتونو، حدیثونو، دوعاگانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکنې په ودانیو، په ځانگړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوبڼو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکنې له هندسي څیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کېدل.

۶۱ النخون د هېمي هجری پېړۍ په درېمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحو په نازکې نسخوي کافه په نسخ خط لیکل شوی دی.

په دريمه هجري پيړۍ کې (ابن مقله بيضاوي) د ليکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي ليکونه راوستل، لکه: د (نسخ) ليک د وخت په تيريدو سره بشپړ او ښکلا يې هم زياته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قرآن شريفونه په نسخ خط ليکل کېږي.

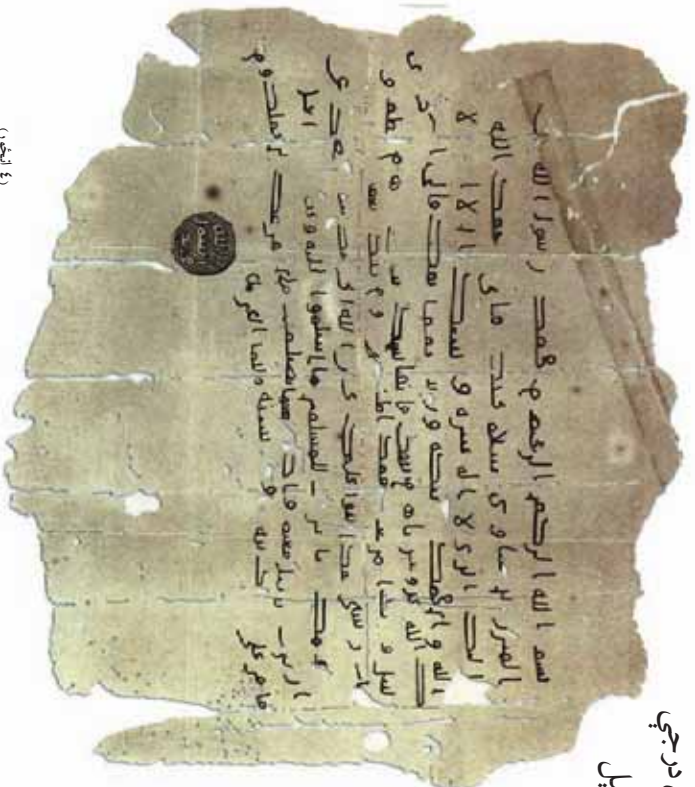
ابن مقله د نسخ په ليک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پايله کې يې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوي ليکونه لکه: ريحان او محقق د قرآنکريم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د سورتونو د عنوانونو د ليکلو لپاره او د چي قاضيانو به د اسنادو په ليکلو کې ترې کار اخيست د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونو د عنوانونو د ليکلو لپاره او د ولايتونو حاکمانو په دې خط ليکني کولې. د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تگ سره په اسلامي هيوادونو کې د الهي کلام ليکني په ډېره ښکلې بڼه سرته رسيدې. هنرمندانو د پاڼو، لېکنو، ښکلا، قرآنکريم لومړيو پاڼو، د سورتونو د پاڼې علامې او د کتابونو د ټوکونو په جوړيدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي ليکونه لوړو پوړيو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب) چې د نسخ خط قانو نمندي يې مشخصه کړه)، (ياقوت مستعصمي) چې بيل بيل خطونه يې ډېر ښکلي ليکل) او (احمد نيريزي) چې دخط په ښکلا او پياوړتيا کې يې ساري نه درلود. اتمه هجري پيړۍ د خط د ښکلايوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربيره د دې پيړۍ هنرمندانو

نوي ليکونه، لکه: د (تعليق) خط چي د توقيع او رقاخ خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چي د (نسخ) او دتعلیق له خطونو څخه جوړ شوی دی). او د شکست خط يي وکاراوه. د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستی پړاو دی. په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکني کړي دي، لکه:

(مير علي هروي) او (ميرعما حسيني)

چې ليک يې د کمال لوري درجي ته رسولی دی. هنرمندانو بېل بېل اسلامي خطونه په ديوالونو، ودانيو، دروازو، د منبرونو په ديوالونو، د قرآنکريم په رحلونو په ډول ډول لوبنو او ټوکرانو باندې کارولي دي.

(د النور)

نمونه:

- ۱- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کې ليدلي دي؟
- ۲- د نامتو جوړماتونو دروازي او د خلکو کورونو ته څير شي، او ووايي، چې له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟
- ۳- هغه وسيلې چې په خپلو شلخواکي وښي، کوم اسلامي ښکلي ليک په کې کارول شوی دی؟
- ۴- آیا ستاسې په ښار او يا کلي کې نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي کول.

ايا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحيم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلې بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، دډلوريزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟
 د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلې تصوير پيدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) رااخلئ او د بسم الله په سربې داسې وښلوئ چې ونه ښورېږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کې بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاښتتپ وښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښورېږي او بل دا چې کاغذ د ابې رنگونو د استعمالولو په وخت کې پر سېري له وچيدو وروسته به رنگونه بيا خپل اصلي حالت ته راوگرځي. د رنگه کولو لپاره لومړی ډبره تياره سيالي انتخاب کړئ.

د مویک قلم په اوبو لوڼد کړئ او د آبی رنگونو د خپلې خوښې په رنگ یې ککړ کړئ وروسته مویک قلم د رسامۍ په پلټ (مناسب پلاستيکي لوبښي، لرگیو، فلزي شیشه یي لوبښو او یا د ابي رنگونو د قوتی، په سرپوښ ومنښی، ترخو رنگ او اوبه ښه سره گډاو ترکیب شي. که رنگ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې ښېلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترخو ټینګوالی یې د کارولو وړ شي. ستاسې تیار شوی رنگ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدی او په ډېر غور او دقت رنگونه د اصلي خطاطی، په شان په خپلو ځایونو کې، په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنگ ډگه ډگه. بل رنگ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنگ وچ شو. نوی رنگ پرې وکاروئ. د بل رنگ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترخو پخوانی رنگ په بشپړ توگه پاک شي. رنگونه له تیاره څخه د روښانه رنگ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړېدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی، له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یي چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

نمونه:

د بسم الله الرحمن الرحيم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

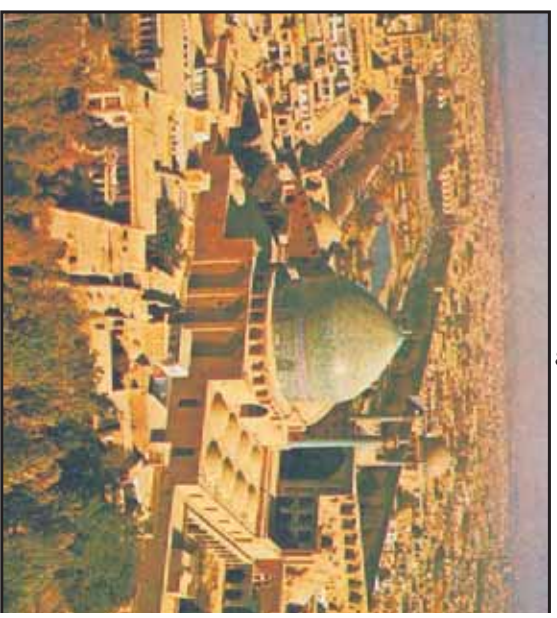

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي .

ايا غواړئ چې (لاله الا الله وحده دينه الا سلام و
محمد اعبده ورسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې
يي وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډير لويه گنډه مې وليده چې له سينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو سترو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لاله اله الله وحده دينه الاسلام و محمدا عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه دانټولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سين خړه، هرات، غور او د البرز او د مازندرانو کې شتون لري چې د معماري له نظره سره ورته سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربيره د ودانيو د بيلا بيلو برخو بنکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابادات که څه هم د جومات په دننه او يا باندي برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

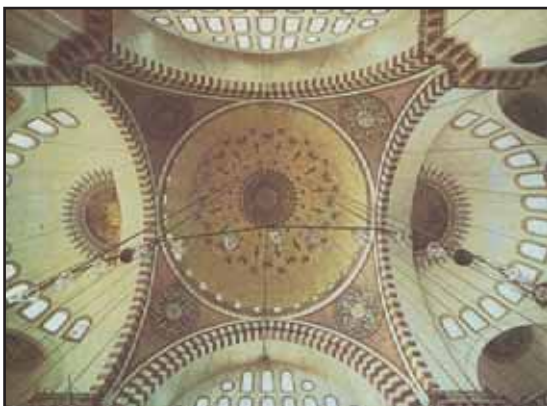

(۱) انځور

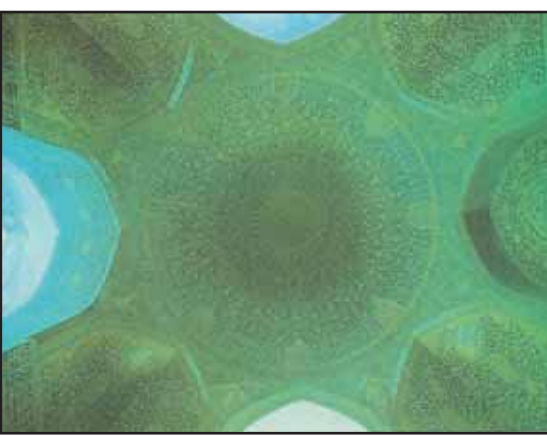
انځور د صفويانو په دوره کې په اصفهان کې يو لوی ارنځکی اوبلخ زموږ په گران هېواد کې شتون لري چې د جومات په دننه او يا باندي برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

(۱) انځور) د درسي هجري پيړۍ په سر کې د اسلامي ټرې د عراق د سامرا لوی جومات چې منارې يې پينځوس متره لوړوالی لري.

(۳) انځور) د ترکي د استانبول په جومات کې لويه مرکزي گنبدمه

(۲) انځور)

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محوره چې په منځني برخه کې دی)، لکه: د يورپي گنبدي بڼې او چپ اړخونه چې سره يو شانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل ورڅښتي.

اسلامي بڼار جوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاي داسې طراحي کېدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي. د مثال په توگه په ښاري اسلامي معمارۍ او ودانيو کې له نور او رڼا څخه گټه اخيسته داسې وه چې له يورپي خوايې انسان د پاک خداى په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايۍ وسيله او د ودانۍ د تودخې منځ وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو وېشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ...
 ۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، ماني، باغونه، کاروان سرايوونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ...

د اسلامي معمارۍ ډېرې مهېمې نمونې جوړماتونه دي. مسلمانانو د جوړماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خداى (ع) د سجدې او

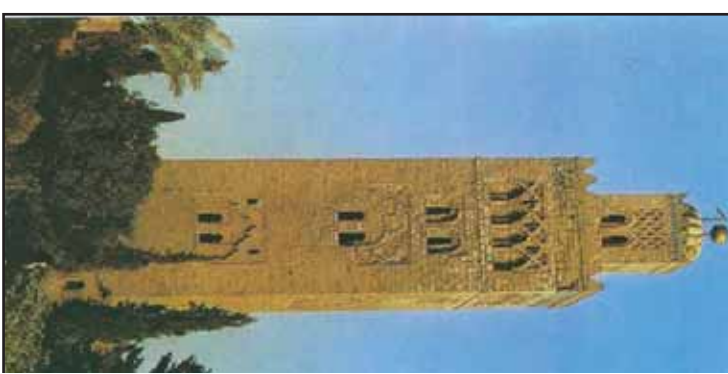
عبادت ځای دی د قرآن کریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلي بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه گټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سرسیره پر هغې جزئیات او ښکلاوي یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې گنبده جوړېږي. گنبده په بېلو بېلو مشکلونو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منځني څطو څخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سرسیره گنبدې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې د گنبدو په څنګ کې جوړېږي چې د منارو منځ به ماریچي و او اذان کونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټول خلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سر کې منارې د مکعب په شکل جوړېږي، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هیوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وي د گنبدې له ښکلاوو رامنځته کېږي. د جومات په دنده کې فضا داسې طراحي کیده چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. د گنبدې په داخلي برخه کې د قرآن کریم آیتونه نقشونه او ښکلاوي د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړی ارزښت لري.

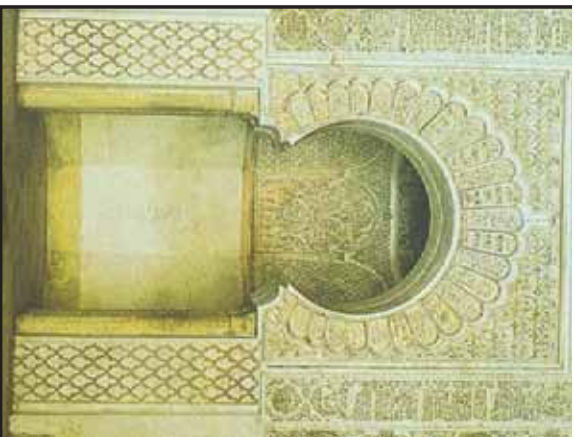
5) تصویر (ب) په مراکش کې دکوئیسبه د جومات مناره چې د (موسولان) په دوره کې پکې ته ورسیده

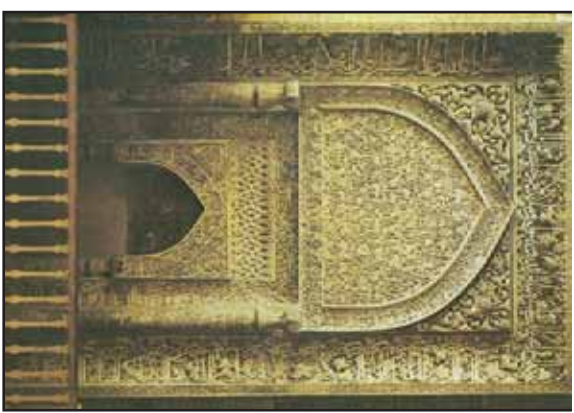
6) انځور د هند په آګرا کې د (اعمالولک) د قبرمنارې چې په 15 هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

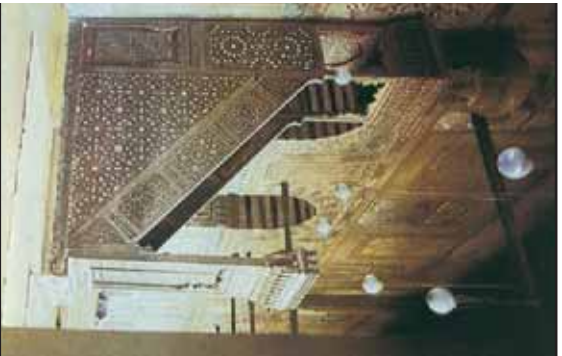
۹) انځور) دترنگ په استعمال کي د سوکولر جومات محراب وښيي په اسامه هجري پيړۍ کي.

۸) انځور) په تراکي کي د ابن يوسف مادي محراب په اسامه پيړۍ کي.

۷) انځور) د اصفهان جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کي.

۱) انځور) د مصر په قلعه کي د ارمياد جومات ښيي.

محراب د قبلي لوري ښيي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دږيري. له دې امله په هر جومات کي محراب ته ډيري ښکلي ښکلاوي ورکوي.

په زياتره جوماتونو کي د محراب ترڅنگ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چي د وخط په وخت کي وليدل شي او غربي واوريدل شي. د وخت په تيريدو سره کله چي منبرونه له لرگي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کي يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحي او ښکلا کي ډېر توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چي د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کي د معمارۍ بېل بېل ښکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور او گڼپيوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کي د قرطبه جومات په ايران کي د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کي جامع جوماتونو له يو اول سره په اړيکه کي جوړ شوي دي.

نمونه:

- ۱- زمونږ په گران هېواد کي کوم لوی جوماتونه وجود لري؟
- ۲- د دې جوماتونو ښکلا وي څه ډول دي؟

له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول

ايا کوم لرغوني پل مويدي دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړېږي. که يو اوږد او پټه لرگي د اوبو په سر کېږي د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زيات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ يو په زړه پورې نمونه ده. د دې پلونو محکميت، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلگونو کالو وروسته هم جوړېلې شي. آيا ستاسې په چاپيرال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپيرال کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سره وگورئ. تاسې هم کولی شئ چې يو پل لومړی

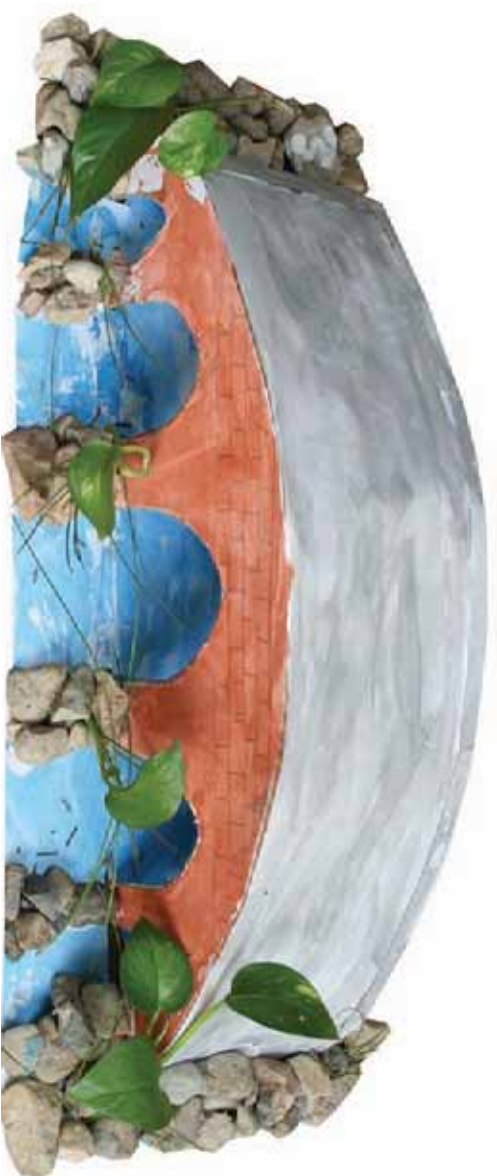

(۶) انځور) د پل مختلفې برخې ښهولې.

(۱) انځور) د پل ښهولې برخې.

په يو پند يا مقوا کاغذ باندي انځوروی. وروسته د انځور اضافي برخي بياني کړئ چې د پل يو ديوال جوړشي. جوړشوی ديوال په بل پند کاغذ کېږدئ او شاوخوايي په پيسل خطونه وراسئ او خطونه په غور سره د بياني په واسطه بياني کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مته جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي ديوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له يوه نازک کاغذ څخه کار واخلي او اوږدوالی يې د پل د ديوال په اندازه او پلنوالی يې د پل د عرض په اندازه ونيسئ او کاغذ او اضافي برخي يې بياني کړئ. د پل يو سر پوښ په ديوالو باندي په سر ښوونښلوی، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شي چې جوړشوی پل په ډبل مقوي کاغذ وښلوی او د خپلي خوښي په رنگو يې رنگه کړي. که غواړئ پل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړی ډېرې، پاني او ښاخونه وزيورئ وښلوی او د پل لاندينۍ برخه د اوبو په رنگ رنگه کړئ.

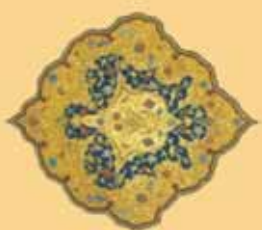

(۳ انځور) د پل لاسي کار

تصويين:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په گټه اخيسته يو ښکلی پل جوړ کړئ.

له اسلامي هنرونو سره اشنایي

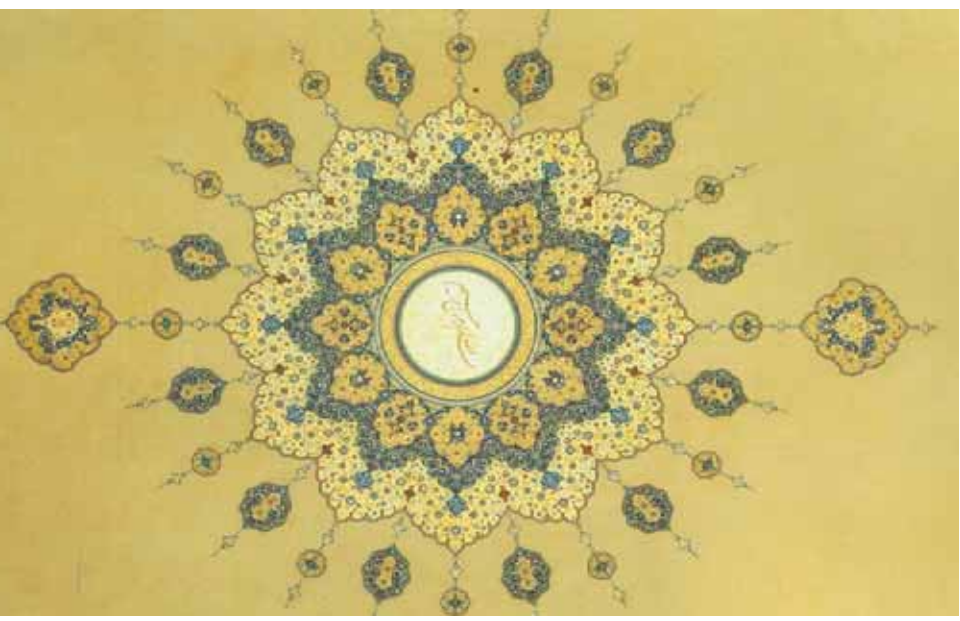
(۱) انځور د ښکلې بسم الله الرحمن الرحيم تذهیب

حضرت رسول الله (ص) فرمایي دي:

((ان الله كتب الاحسان علي كل شي)) بي له

شکه الله (ع) ښيگڼي او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وړ یوه طریقه ده. هر شی هم څرگند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیقه فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونو څخه په طراحي او د ظرافت په جوړېدو کې گټه واخلي او د هر شي په جوړېدو کې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړي.

(۶) انځور) په دولسمه هجري پيړۍ کې، په هنلکې د خرمسې څلور
 ټوټې چې په طلايي نقشونو بنسټکې کړل شوي دي (د چينانسا)

په اسلامي هنر کې بنسټلار او گټه دا دوه مهم صفتونه د وسيلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د پیاوړتیا لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرگندېږي چې له دوی د جغرافیایي پولو څخه اوږې.

اسلامي هنر د بېلو بېلو بنسټو او ظرفونو لرونکو جوړیدنه منځ ته راوړه چې ډېر زړې نړیوال شهرت وموند.

په دې آثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړنیو وختونو کې د قرآنکریم د آیتونو لپاره کارېدې او د وخت په تیریدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کارو او قالین اوبدلو کې ترې گټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د بنسټلار لپاره په بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاری، کلاسي، لرگي کیندنه، شبکه کاری، د تیرو په تراشلو، په تیره خطاطي، او گنډلو کې ترې گټه اخیستل شوې ده.

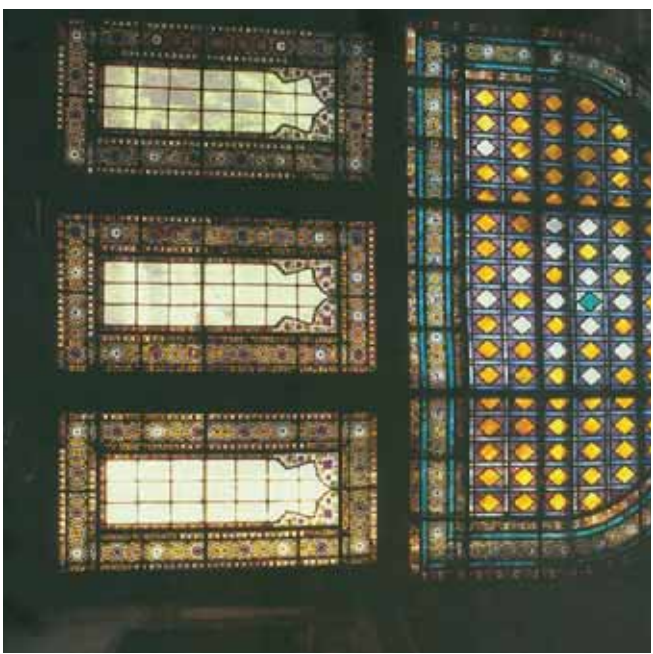

ټولې سطحې دوي برخې لري چې يو يې حاشيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلو ديزاينونو، ليکنو، ښکلي ليک او يا د حسن خط او انځورگرۍ په ترکيې بڼه جوړې شوې دي.

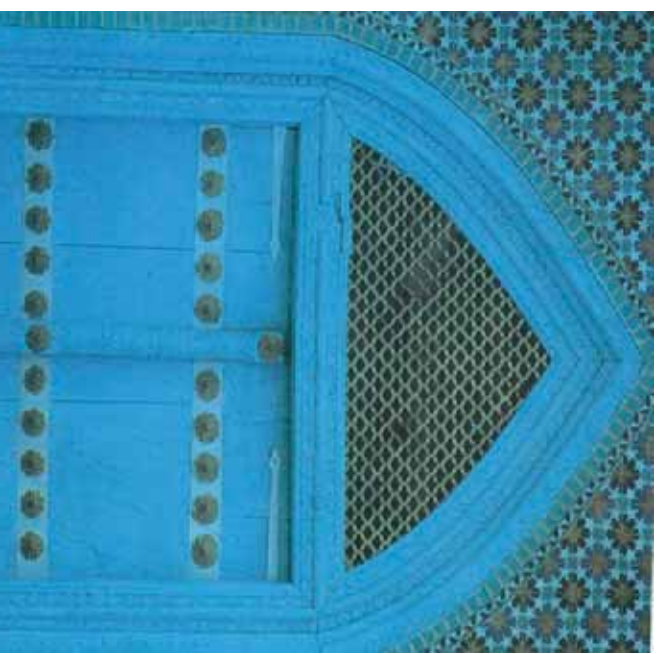
مرکزي ديزاينونه د دايرې په شکل طراحي کېږي چې په ښکليو انځورونو جوړېږي، او د اصلي سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ديزاين د (شمشه)

يا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه يې څنډه يا (گونښه) بولي. کله کله څنډه يا شمشه په نورو ښکليو ديزاينونو ډکېږي او کله کله متن په يوه تکراري انځورباندي پوښل کېږي او حاشي ته په بل ديزاين ښکلا ورکوي.

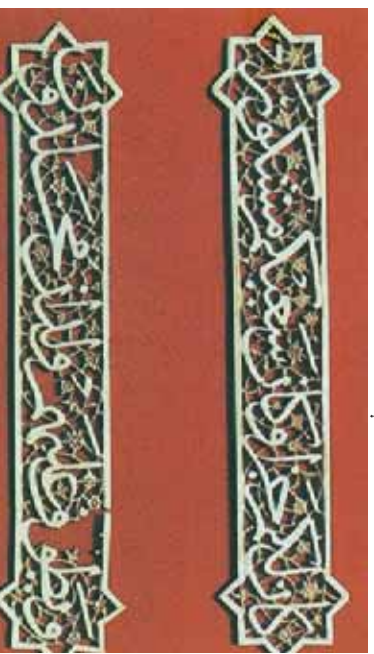
د لوښو په طراحي کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانگړي ديزاينونه کارول کېږي. ختین خاورين لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهري برخې د ښکلا لپاره يې بېل بېل ديزاينونه طراحي کېږي. د لوښي د هري برخې او د ټولولوښو د ديزاينونو او خطوطو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

(۳ انځور) ښکله کاري شوي کرکۍ په اصفهان کې

(۴ انځور) په مزار شريف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

(۵ انځور) د ايران په ارد بيل کې د (شاه اسماعيل د قبر ليکنې)

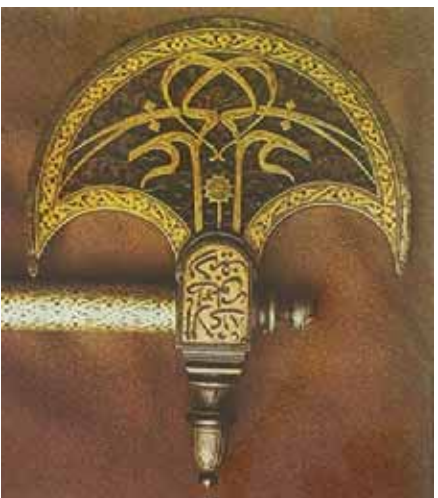
(۶) انځور لعالي پتوس چي د اسڪندر په انځور بڼكلی شوی دی ق. م ۴۰۰ څلورمه پيړۍ.

په هغو آثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو انځورېږي، د لرېسي، دخت، مخ او څنډو اړیکه زیات مهارت ته اړتیا لري.

په هغو آثارو کې چې رنگ کارول کېږي، لکه: ټوکر اوبدل، قالیني اوبدل، کاشي کاري او ... هنرمند باید د رنگ ترکیب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(۸) تصویر) په ۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې قالین.

(۷) انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکي په استانبول کې په يوه تبریکي.

نومړنۍ:

- ۱- داسلامي هنري آثارو مهمې څانګړتياوې په ګوته کړئ؟
- ۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت اويوالی څه دليل لري؟
- ۳- ستاسې په چاپېريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

له خټو څخه د قلمدانې جوړول
ایا تر اوسه مو د قلمدانې د جوړیدو تجربه کړې ده؟

له خټو څخه د قلمدانې د جوړیدو لپاره د خټو د لولو (فتیلوی) له روش
څخه باید گټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(انځور د لاسي لاسي برخه اول لوی
جوړي کړي.)

۱) النخورد لومړۍ بورکي په سطح ښکلاول شوی دی.

۲) النخورد نور بورکي په سطحه وښکلاول ترڅو قلمداني جوړه شي.

۱) النخورد قلمداني ښکلاولې برخه ښه کړئ.

۲) النخورد لاندې څنګې ته په پیل کې وسپارل شوی او پیل پیل پورې ښه په کې جوړ کړئ.

۳) تصویر، قلمداني په ځینله خوښه، رنگه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

نهمون:
د بورکيو له طريقې څخه په کار اخيستنه يوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بيا په ښکليو ډيزاينونو او رنگونو ښکلا ورکړئ.

له میناتورۍ سره اشنایي

ولې اسلامي میناتورۍ نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورگرۍ، دطبیعی علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحفې انځوریزې شوي. غربی محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو د کتابونو په انځوریز کولو کې دڅوپیړنو په اوږدو کې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د بېلو رنگونو، تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د بېکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیو ته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

۱) انځور د منابع الحیوان این بهنشیخ د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمری پېړۍ کې (زرمری او پیغه، نومی)

۲) انځور د جراحی کرمانی دیوان: د مهال هلیون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال

(۳- انځور) (هارون الرشيد)، په حمام کې د خشمه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهر اثر هرات، ۹۰۰ هـ. ق.

هغو انځورگرانو چې شعرونه يې انځوريز کول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانگړي پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بيل بيل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورگرانو هم له ښکلا او رنگونو څخه په گټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعگانو سره يې ډوډه لگوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور گر دی.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د ښکلو په ساده کولو، د رنگونو په بدلون، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعگانو تصويرونه کوي. په دې اثارو کې هنر مندان هغه نړۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنگونه، بې له حجمه ښکلا، زيات ظرافت او ښکلا، گلونه او بوټي په تازه گۍ کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده. په تصوير کې هيڅ سپورې نه ليدل کېږي.

ډېرو انځورگرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولې دي او ځينو تر هغې هم ستري دندي تر سره کړې دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيستنه لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دې درس کې وښي.

(۴ انځور)

نمونې:

- ۱- کومې موضوعگانې په دې انځور گرو کې وښي؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلو کې سره وڅېړئ.
- ۲- په دې تصويرو کې کوم ښکلاونه او رنگونه وښي؟ د انځور گرو په هنر کې ښکلاونه او رنگونه په پاملرنه وکړئ او په هکله يې پخپلو کې سره وڅېړئ.
- ۳- د (جشن، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او ماريچي حرکتونه پيدا کړئ.

(ه انځور)

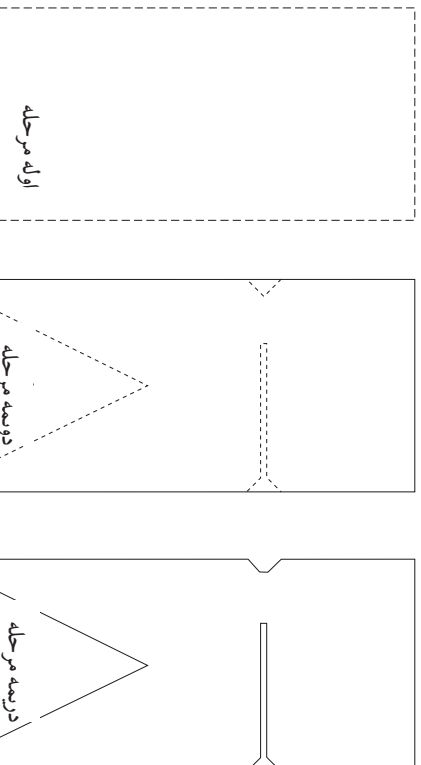

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کوی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای تعالی کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پري کېږي. ترڅو دل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرگيو څخه جوړېږي، چې یو په بل کې اوږد کېږي چې په اسانۍ سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې بډي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرگي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو وړو برخو وویشئ چې

يوه يې (قرآنکریم دکينبولو) او بله يې د(پيسو) برخه ده، لکه: څنگه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تيرې چرې او يا بياني په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطيل عرض تر پايه پورې بياني نه کړئ چې کوچنی برخې نه لوبې برخې جلا نه شي. وروسته د پينوبيا لانديني برخه کې يې يو عمودي منځ انځور کړئ او هغه هم بياني کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلې شي. د دې مرحلې ترسره رسولو وروسته دواړه برخې له بياني شوي ځای څخه يو په بل کې ښه باسي.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پيدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او يا په نورو دعاگانو او اسلامي دينيانو ښکلا ورکړئ. دا دينيانو د مقوا کاغذ او رحل په باندينو ديوالو باندي په تور او سپين ډول او يا رنگه انځور کړئ. د دې کار لپاره د رحل باندينو ديوالونو په لوبو او کوچنيو برخو ښکلې دينيانو نه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندينو برخو ته ښکلا ور وښخې وروسته بيا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت يې وکړئ.

تعميرين:

- ۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونو ليدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ ايا د رحل په ديوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وي څه ډول دي؟
- ۲- د رحلو د ديوالونو ديو ځای کولو لپاره کومې لارې په کار وړو؟
- ۳- له مقوا کاغذ څخه يو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا يې ديوالونه ويزاين کاري کړئ او د خپلې خوښې په طريقه يې ديوالونو سره وښکلئ.

له افغاني هنرمندانو سره اشنا كيدل

له افغاني هنرمندانو څخه كوم كسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په كومو څانگو كې فعاليت كوي؟

الغزالي

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولایت د تپوره) په کلي کې وزیږید.

استاد مشعل په یوه هنر پالونکي کورنۍ کې لوی شوی

و. د ځوانۍ په وخت کې یې هنري کارونه پام

ور واوښت. هڅه یې وکړه چې د استاد کمال

الدین بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشیو

په ټینکلا (نډهیب) کې د ډبرو تکره

هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته

کړ ځکه چې ده ځانگړي لاره او روش

درلود او د استاد کمال الدین بهزاد د

مکتب له پیروانو څخه حساسیږي. استاد

ډېرو شاکر دانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سر ته رسولې دي. استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې او د اېلې ژوندانه په لوړ روان شون. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په ملي گالري، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

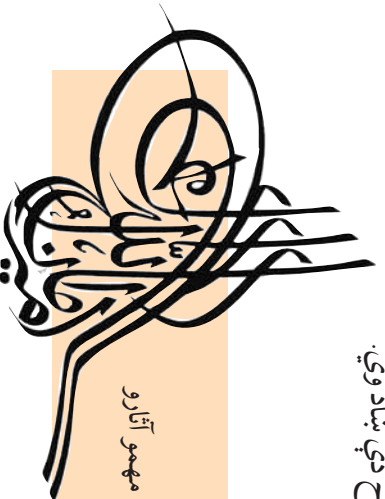
استاد عزيز الدين وکيلي پو پلرای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ. ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکارينو، نقاشي، او انځور گری کې د گران افغانستان له نو مياليو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنگه د استاد وکيلي د تابلوگانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پېلېدې ترسترگو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سر بېره د خطاطي د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ. ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

نومړين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلي.

له افغاني هنرونو سره اشنا كيدل

د قاليني خټ ته په څير سره وگورئ او ووينئ چي
د هغې تار او پود د گنډې په وسيله څه ډول سره
نسلول شوي دي؟
د قاليني پر مخ څه شي وينئ؟ د قاليني رنگين ډيزاينونه
څه ډول په پر له پسې گنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قاليني کښينئ او يا پر هغې باندي لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی څانگي په افغانستان کي زرگونه کلونه لرغونتيا لري، که څه هم د هنري آثار و توليد د انسانانو د اړتيا وو دليري کولو سر چينه ده، دقیقه طراحې، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

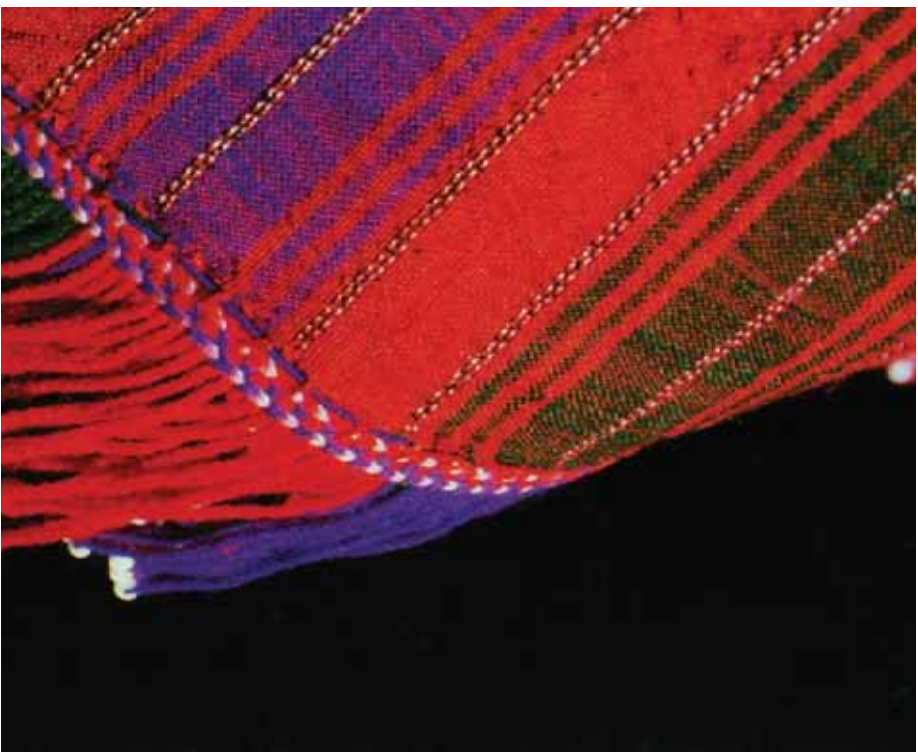

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدو کې
خرگندوي د خلکو هنري مینه
تکو او پارچو ته رنگ او ډیزاینونه
ورځنځي، بنسکلي او نرم فرشونه
اوبې، ودانیو ته د قرآن کریم په مبارکو
آیاتونو بنسکلا ورکوي، سفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره بنسکلي
کوي، دروازو، منبرونو او د لرگي
رحلونو ته بنسکلا ورکوي، کاري
لوښي بنسکلي کوي، ترڅو انسان
هره شیشه د ظرافت او بنسکلا سره
اړیکې ولري، نوهغو ته یې بنسکلا
او ډیزاینونه ورکوي دي، نن هم
د پیوستنیو جوړول، د سرامیکي
(کلاسي) لوښو جوړول، د بنسکلا
غالیو او بدل او ..... د هېواد په
مختلفو سیمو کې دوام لري.

او چیر وگړي د دغه صنایعو په جوړولو لگیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثارو ساتنه چیر ارزښت لري، همدارنگه د ویزاینونو، بیلا بیلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاوو طریقو او روشونو انتقال وروستیو نسلونو ته چیره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربیره پر هنري او فرهنگي اړخونو داخلي او بالښو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بیلو بیلو هنرونو عمده مرکزونو ته

پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بیلو بیلو ښارونو کې خلک په بیلابیلو هنرونو بوخت دي او بیل بیل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توگه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخاری، جوړونه، پښگري، فلزکاری، مسگري، زرگري، کندنګاري، د مریو گنډل، د ټوکرو او بدل، د تیرو تراشل، کلالي، نقاشي، د غالیو او بدل، خامک گنډل وجود لري. په نورو ښارونو کې د ټوکرو او بدلو، ورنښم او بدلو، شال او بدلو، دگلوزی، بیل بیل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوگنډل، خامک گنډل، له خټې څخه د سفالي لوښو جوړیدل، کلالي، د لاجوردو د ضمیمو جوړیدل او ډیرینو لوښو د جوړیدلو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښښه جوړیدنه ده چې د ځانگړي ظرافت درلودنګي ده. د مائو او بیکاره ښښو ویلي کولو څخه وروسته رنگونه ورسره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله کله او کله هم

بیل بیل په دې کارونو بوخت دي. بیل په بیلو شکلونو گیلسونه او نیکلي لوبښي د لاس او اور په واسطه تولید وي چې د امریکا او اروپا بازارونو ته یې لار پرانیستي ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بیلا بیلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په اثارو کې ورته والی شته دی. د ویزاینونو، رنگونو او جوړولو طریقې او روشونه یې بیل دي. د هرې سیمې د هنرمنانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ویزاینونو او نارو جوړول بیلې ځانګړتیاوي پیدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمنانو د تاریخ په بیلو دورو کې په هنري آثارو کې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنایعو څانګې لږو پروړیو ته رسیدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار تولیدیږي، لکه: د استالف کلاي (سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلايو څخه ده چې په بیلو بیلو ښارونو کې یې د څرخلاو بازارونه توده دي.

تعمیرین:

- ۱- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
- ۲- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا یاست؟
- ۳- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
- ۴- آیا د هنر د خپلې خوبې څانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

د افغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کېدل د مزار شريف موزيم:

د مزار شريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړېدو سبب شو دا تحفي او هدايي د روضې په يوه ځانگړې کوټه کې ساتل کېدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کېدونکو کتابونو په ځانگړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي، پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سېک دی. چې په مبارکو آياتونو بټکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په گران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ لری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰۴ هـ.ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په ۱۳۱۰ هـ.ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ.ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودو وهغه د خلكو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هله او بگرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ.ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمڼې موزيم:

د ميمڼې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غورباتو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمڼې د موزيم د جوړېدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمڼې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډبرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳۶ هـ.ش کال کې پيل شوه داندازې دومره په زړه پورې وې چې هميڼې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثار د تحفي او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

د منابعو فهرست

- ۱- غلام محي الدين شينېم، د خزانانو او نويو خزانانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود ۱۳۸۰ کال
- ۲- د هنر د لوست لارښود لومړيو، دويمو او دريمو ټولگيو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۴/۱۳۸۵، ۵۳/۱۳۸۵
- ۳- د تجسمي هنرونو اصول، دکتور محمد حسين حليمي.
- ۴- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کود ۱/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۵- د تجسمي هنرونو سره اشنا کيدل کود ۳۷/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۶- فني طراحي ۱، جلد فني او حرفوي کود ۲/۹۲، ۳۵۹/۱۳۸۱ ه.ش.
- ۷- هندسي نقشونه ۱، جلد فني او حرفوي کود ۴/۸۵، ۳۵۹/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۸- د محلي انځورگرۍ کارگاه فني او حرفوي کود ۷۷/۷۷، ۳۵۹/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۹- د لاسي چاپ کارگاه فني او حرفوي کود ۲/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۱۰- د ايران د کاشي کاريو په هنر مقدمه محمد يوسف کياني، فاطمه کريمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزيم ۱۳۶۲ ه.ش.
- ۱۱- د هنر دايره المعارف، رئيس پاکيار، د معاصر فرهنگ انتشارت.
- ۱۲- اسلامي هنر ارزښت کونل.
- ۱۳- اسلامي هنر ژبه او بيان، تيوس بوکهارت.
- ۱۴ د ايران د لاسي صنايعو سره اشنا کيدل، ۱ جلد فني او حرفوي کود ۳/۳۵۹، ۳۵۹/۱۳۷۸ ه.ش.
- ۱۵- د ايران د لاسي صنايعو په لور، د احمد لارام په اهتمام د ايران د تهران د ملي بانک انتشارت ۱۳۵۶ ه.ش.
- ۱۶- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳۶۶ ه.ش.
- ۱۷- د خوشنويسي هنر اول او دويم جلد، کود ۵/۲۰۴.
- ۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنگ کې، ان ماري شيميل د قدس ولايت انتشارت.
- ۱۹- د خط تاريخ او د افغانستان پخواني ليکني عبدالحی حبيبي.
- ۲۰- د ايران نقاشي، بازيل گري د تهران د نوري عصر انتشارت ۱۳۶۹ ه.ش.
- ۲۱- د ايران د نقاشي هنر ته کتنه، دکتر اکبر تجويدي. د فرهنگ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ ه.ش.
- ۲۲- د هنر کارگاه ۱ جلد د پوهنځي نه مخکې کود ۴/۵۹، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ۲۳- د هنر سير په تاريخ ۲ جلد. د پوهنځي نه مخکې کود ۴/۸، ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۴- د افغانستان د تاريخ فشرده، فاروق انصاري، د مطالعاتو مرکز کابل ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۵- موزيم پيژندنه او د موزيمونو سير په افغانستان کې، د انټوگرامي د پياوړتيا او باستان پيژندنه د اجتماعي علومو پوهنځي، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ ه.ش.